

Zdi se mi, da je knjiga važnejša kot narodopisna povest, v umetniškem oziru nima globine. Primere z «Božjimi mejniki» ne vzdrži. Tudi tam je popisana zemlja, toda njen simbol je duhovna beseda «Oče budi tvoja volja». Kruh pa ostane na meji med preprosto ljudsko povestjo in simbolizacijo, ki se omejuje bolj na pisanje posameznih poglavij, kakor na gledanje oblikovanega predmeta.

Mogoče je hotel pisatelj razgrniti in pokazati kolektivno dušo človeka na Goričkem. Naslov in uvod bi obetala kaj podobnega. Toda v knjigi si je izbral lažjo pot. Naslikal je par ljudi, ki se bore za kruh. Psihološko se tudi v teh primerih ni poglobil. Ta borba za kruhom je pač usoda vseh, ki niso premožni in nimajo lastne zemlje. Da ga jim reže palir, je istotako sporedna stvar. Če bi jim palir ne dal zaslužka, bi se morali pač izseliti, kar se v resnici tudi dogaja. Povest pa je sezidana na temeljih starodavne resnice, da se med ljudmi skoro vedno najde človek, ki poizkuša ali obogati na račun drugih, v čemer ne izbira nobenih sredstev. Kralj na Betajnovi v malem. Ker mora biti baje ljudska povest vzgojna, se hudo maščuje, in palirjeva novo zgrajena hiša pogori do tal. Krvoses je maščevan. Lahkovernemu človeku dovolj, za kritičnega pa mnogo premalo. Koliko primerov vidi krog sebe, ko take hiše navadno ne pogore.

Par problemov pa je pisatelj vendar načel. V Slovenski krajini so katoličani in protestanti. Zakon med njimi je problem, katerega je sicer naznačil, toda ni ga poglobil. Zanimivo bi bilo, kako presoja in vrši preprosto ljudstvo tako zadevo. Najbrže bi tudi nas zanimalo njihovo pojmovanje teh problemov. Zelo značilen pa se mi zdi konec, ki se ne razločuje od začetka. Povest je končana, toda pisatelju je postalo namah jasno, da s to povestjo vprašanje kruha ni rešeno. Zato ostanejo perspektive odprte. Take povesti se dogajajo pri nas povsod, kolorit Slovenske krajine ni nujno potreben.

Neorganičnost dela izpričuje tudi slog. Subjektivno liričen slog bi mogel zrasti iz drugačnih in globljih pogledov v življenje. Rekvizitna zgodba o dobrem in slabem ga ni rodila.

Veseli me pa preprostost pripovedovanja, posebno tam, kjer ne pogrešam globin. Jezik teče gladko in bi lahko služil z uspehom krepkejši zasnovanemu delu.

J u š K o z a k.

Luč. Poljudno-znanstveni zbornik. I. Uredil dr. Lavo Čermelj, Trst, 1927. Književna družina «Luč». Tiskala, izdala in založila tiskarna «Edinost» v Trstu. Str. 87.

V času, ko prihajajo s kulturnega polja naših bratov v Italiji same Jobove vesti, je skoraj neverjetno slišati, da so v Trstu pokrenili novo književno družino, ki so jo krstili za Luč. V dnevih najvišjega solnca, o kresu, je zasvetila.

Kaj je ta književna družina in kaj hoče? Menil sem, da naletim v njenem prvem poljudnoznanstvenem zborniku na kak program, ki bi utemeljil njeno pravico do življenja poleg že obstoječih književnih družb — a nič. Mogoče je tedaj le domnevati, da je priklicala v življenje «Luč» želja Tržičanov, da bi imeli tudi v svojem mestu književno ognjišče in ne bi zaostajali za agilno Gorico, ali pa so uvideli, da je potreba po knjigi tako velika, da goriški družbi s svojimi letnimi publikacijami ne zadoščata. Če sta to prava vzroka, bo pač «Luč» dolgo svetila, drugače pa mislim, da je bila le kresnica, s katero so delali za njene publikacije reklamo. Da bi ta reklamni nomen ne bil omen!...

Štiri članke nam nudi prvi zbornik «Luči».

Dr. Lavo Čermelj podaja «Politično-upravno razdelitev Julijske Krajine» v razvojnem pregledu do 31. maja 1927. (Str. 5 do 38.) Je to res pregledna registracija vseh odredb in naredb in odlokov in ukrepov, pod katerimi je naša zemlja tam onkraj tolikokrat spreminjala svoje politično-upravno lice, da se je človek že težko spoznal, pa četudi je sledil dogodkom. Dr. Čermelj je s tem svojim pregledom ustregel vsem, ki se zanimajo za žitje in bitje naših ljudi v Italiji in imajo kaj opraviti s tem ali onim oblastvom. Pri statistiki prebivalstva v posameznih občinah, ki se naslanja na ljudsko štetje leta 1921., bi avtor še bolj zadovoljil, če bi navedel tudi razmerje med obema narodnostima, da bi videli, s kako objektivnostjo se je izvršilo...

V drugem članku (str. 39 do 52) stvarno razmotriva dr. Ivan Marija Čok korporativni red, s katerim «si fašizem prizadeva, da uvede v državi nov socialni red, v katerem naj po njegovem nauku zmaguje princip organizacije, ki ga predstavlja država, nad principom dezorganizacije, ki ga predstavljajo posamezniki in skupine posameznikov». Ta «ordinamento corporativo» torej noče nič več in nič manj, ko da se strnejo vse produktivne sile cele nacije k skupnemu delu pod nadzorstvom in vodstvom države v interesu skupnosti in posameznikov, kar v danih prilikah ne pomeni nič drugega kot sankcioniranje fašističnega monopola v vsem javnem življenju.

«Slovenske knjižne izdaje v Italiji» je tretji članek (str. 53 do 70), ki ga je napisal Francè Bevk. «Ta članek nima namena, biti literarno kritičen, ampak zgolj bibliografično poročevalen», pravi pisatelj in pove, da je izpustil šolske knjige in molitvenike, «ki pridejo enkrat pozneje na vrsto». V uvodu omeni predvojne književne prilike na Primorskem, potem pa pride na razmere po letu 1918. in poroča o vseh književnih institucijah in njihovih izdajah, ki jih koncem sestavka kronološko navaja. Navedenih je 123 knjig, med katerimi prevladuje leposlovje. Zanimivo je dejstvo, da sta dve tretjini knjig izšli v Gorici, ki je tako ohranila svojo častno tradicijo. Po tem pregledu je izšlo tedaj med našimi brati tam onkraj vsako leto povprečno po 12 knjig, če ne vpoštevamo šolskih knjig in molitvenikov. Potreben je bil ta pregled in je dober, a če bi že obsegal tudi šolske knjige in molitvenike in še vse liste in revije in glasbene edicije, bi bili kajpa bolj zadovoljni. Tako bi imeli celotno sliko našega zamejskega tiska, o katerem si niti v ljubljanski študijski knjižnici ne moreš ustvariti prave slike, ker, kar prihaja vanjo od tam, je le sporadično in slučajno. Če je že opazil Bevk, «da so nekatera založništva tako nemarna, da ne pošiljajo svojih knjig literarnim revijam v oceno in nočejo, da jih te natisnejo vsaj na svojih platnicah», bi pač lahko žrtvovala po en izvod vsake edicije študijski knjižnici v Ljubljani, kjer se steka kot v arhivu ves naš tisk. Sleherna založba bi morala ta gratis-izvod smatrati za svojo sveto dolžnost!

Zbornik zaključuje Slavko Slavec s svojim prispevkom «Nekaj italijanskih glasov o Južnih Slovanih» (str. 71 do 87). V treh poglavjih poroča o teh glasovih. Najprej srečamo one Italijane, ki so v šolskih ali drugih priročnih knjigah pisali o naši zemlji in narodu. Ti so Francesco Olmo (La geografia I., str. 285), Luigi Giannitrapani (L'Europa, Firenze 1924, dalje v knjigi L'Italia, str. 61), Piero Gribanoli (L'uomo e il suo regno II., str. 137); obširnejši je Oscar Randi (La Jugoslavia, 1922, str. 582, o kateri je poročal dr. A. Gavazzi v Ljubljanskem Zvonu 1923), Antonio Anzilotti (Italiani e Jugoslavi nel Risorgimento, Roma 1920), Francesco Musoni — po rodu beneški Slovenec iz št. Petra ob Nadiži, ki je letos umrl — je leta 1919. napisal daljšo razpravo o Slovencih, leta 1923. pa je izšla v Firenci njegova «La Jugoslavia», ki je gotovo najboljšo tozadevno delo med Italijani. S temi imeni ni izčrpano

število glasov, ker po raznih listih in revijah (*L'Universo*, *In Alto*, *Il Secolo XX*, *Augustea* itd.) naletiš na imena Gius. Palese, Federico Sacco, G. Cane-strelli in druge. Glasovi o knjigah in listih so kaj različni; tendenčnost prevladuje.

V drugem poglavju izvemo, po katerih knjigah se uče Italijani slovenščine in srbohrvaščine. Dr. Bruno Guyon — po imenu sklepam, da je beneški Slovenec — je spisal «Grammatica teorico-pratica della lingua slovena» (Milano 1918, Hoepli). Po tej je posnel večinoma prof. Mario Migliorini svojo praktično učno knjigo «Lo Sloveno» (Luigi Trevisini, Milano). G. Prezzolini in F. Skarlovnik sta priredila «Manualetto italo-sloveno» (Bemporad, Firenze, 1923). Slavec pravi, da je Guyonova slovnica, kolikor se naslanja na vire, dobra, da se pa, «kjer Guyon zajema iz svojega lastnega znanja slovenščine, kakor v razgovorih, resna slovnica prevrže skoro v humorističen zabavnik». Migliorinijeva je še slabša. O tretji, ki očituje težke hibe, sodi poročevalec vendar, da se je «v celoti še precej posrečila in bo gotovo dosegla svoj namen».

Guyon je izdal v isti založbi tudi «Grammatica teorico-pratica della lingua serba», ki jo je odločno obsodil prof. Arturo Cronia v svoji «Grammatica della lingua serbo-croata» (Trevesini, Milano 1922) z besedami: «Želeč izbrisati krivični madež, ki ga je dr. Guyon prizadel s svojo zloglasno slovnico italijanski znanosti pred vsem slovanskim svetom, sem se lotil tega dela.» In ga je izvršil z veliko skrbjo in globokim poznavanjem jezika.

Na zadnjih straneh govori Slavec o zanimanju Italijanov za naše slovstvo. Predvojno zanimanje označuje samo z imenom D. Ciàmpoli, ki je spisal «Drobno knjigo o slovstvu Južnih Slovanov», povojno pa predstavljata v glavnem Giovanni Lorenzoni (Dantejev zbornik italijanske izdaje, prevod Cankarjevega «Hlapca Jerneja» s pregledom naše književnosti v uvodu) in Umberto Urbanaz-Urbani (Scrittori jugoslavi). Tema domačinoma se je vredno pridružil s pregledi in prevodi v revijah «I nostri quaderni» in «Rivista di letterature slave» Wolfgango Giusti. Menim, da bi marsikateri predsodek o nas v Italiji splahnel, če bi pobliže spoznali, kaj smo si ustvarili in kako smo kulturno rastli v okoliščinah, ki včasih niso bile dosti boljše, nego so sedaj one ob Soči in Adriji. Medsebojno spoznanje in pripoznanje obstoječih kulturnih vrednot utegne premostiti ta in oni prepad, preko katerega bi sicer ne bilo mogoče. Joža Lovrenčič.

T. G. Masaryk. Zbornik. Priredila Jugoslovensko-čehoslovačka liga u Beogradu. Redigovao dr. Dragutin Prohaska. Beograd-Praha, 1927, 283 str. v cirilici in latinici s 14 slikami.

Ta zbornik obsega po predgovoru ministra prosvete Miloša Trifunovića in uvodnih besedah našega poslanika v Pragi Branka Lazarevića štiri temeljne članke: prof. dr. Božidar Marković razpravlja o «Masaryku in Jugoslovenih s političnega stališča» (str. 23—59), dr. Vladimir Dvorniković govori o njem kot filozofu in sociologu (str. 51—101), dr. Dragotin Prohaska o njegovem vplivu na moderno južnoslovansko kulturo (str. 102 do 168) in St. Pelivanović o ustvaritvi Češko-Slovaške (str. 169—208). Za zbornik je še prispeval dr. V. Knaflič s člankom: T. G. Masaryk — politični reformator; poleg tega so dodani dokumenti, ki dokazujejo občevanje Masaryka z južnimi Slovani: dr. Lorković, Wilder, dr. Hinković, dr. Gradojević, dr. Kumanudi, dr. Dermota (ponatisnjen je odlomek Dermotovega članka ob Masarykovi 60letnici), dr. Smodlaka in dr. Iljadica-Grbešić, a končno sta bibliografija in seznam imen.